

รายการ ร้อยเรื่องเมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา & คณะอนุกรรมการฝ่ายข้อมูล
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๖๔-๕

เรื่อง โครงการธนาคารข้าวอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ผู้เรียบเรียง นางสุภัทร คำมุงคุณ วิทยากรเชี่ยวชาญ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๒ สำนักวิชาการ
วันออกอากาศ วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๐

จากพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ชนบททั่วทุกภูมิภาค ทรงเห็นสภาพความยากจนและความทุกข์ยากของราษฎร พระองค์ทรงริเริ่มและพระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหา เพื่อช่วยเหลือราษฎรทุกหมู่เหล่าให้มีความอยู่ดีกินดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข้าว ทรงปรารภว่า “ราษฎรต้องซื้อข้าวบริโภคในราคาสูง ทั้ง ๆ ที่ข้าวเปลือกมีราคาต่ำ เนื่องจากพ่อค้าคนกลางแสวงหากำไรเกินควร บางท้องที่ชาวนาขาดแคลนข้าวบริโภคในบางฤดูกาล” จึงมีพระราชประสงค์ให้พิจารณาจัดตั้งธนาคารข้าว เพื่อประโยชน์แก่เกษตรกรที่ยากจนโดยทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งธนาคารข้าวขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวเขาที่บ้านป่าแป๋ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท ในการสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ไม่มีข้าวบริโภค ให้ยืมข้าวไปบริโภคก่อน และส่งคืนเมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยว โดยคิดดอกเบี้ยเป็นข้าวในอัตราต่ำแล้วนำมาสมทบเป็นกองทุนข้าวหมุนเวียนต่อไป และเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ในเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ทรงเล็งเห็นว่าชาวบ้านขาดแคลนข้าว จึงได้พระราชทานข้าวเปลือกจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้ใหญ่บ้านหลายหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นทุนเริ่มดำเนินกิจการธนาคารข้าว โดยพระองค์ได้พระราชทานแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

“...ให้มีคณะกรรมการควบคุมที่คัดเลือกจากราษฎรในหมู่บ้าน เป็นผู้เก็บรักษาพิจารณาจำนวนข้าวที่จะให้ยืมและรับข้าวคืน ตลอดจนจัดทำบัญชีทำการของธนาคารข้าว ราษฎรที่ต้องการข้าวไปใช้บริโภคในยามจำเป็น ให้ลงบัญชียืมข้าวไปใช้จำนวนหนึ่ง เมื่อสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้แล้ว ก็นำมาคืนธนาคาร พร้อมด้วยดอกเบี้ยจำนวนเล็กน้อยตามแต่ตกลงกัน ซึ่งข้าวที่เป็นดอกเบี้ยดังกล่าวก็จะเก็บรวมไว้ในธนาคาร และถือเป็นสมบัติของส่วนรวมสำหรับกรรมการควบคุมชาวนั้น มีสิทธิในการขอยืมข้าวเท่ากับราษฎรทุกประการ ต้องอธิบายให้กรรมการและราษฎรเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ถึงหลักการของธนาคารข้าว โดยพยายามชี้แจงอย่างง่าย ๆ แต่ต้องให้แน่ใจว่า ทุกคนเข้าใจดี กรรมการและราษฎรก็ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อหลักการ เมื่อยืมข้าวจากธนาคารข้าว ซึ่งเป็นของส่วนรวมไปใช้ และถึงกำหนดเวลาที่สัญญาไว้ ก็ต้องนำข้าวมาคืนพร้อมด้วยดอกเบี้ย นอกจากนี้ยังมีเหตุผลวิสัย ซึ่งต้องชี้แจงให้

กรรมการพิจารณาข้อเท็จจริง ราษฎรต้องร่วมมือกันสร้างยุงที่แข็งแรง ทั้งนี้หากปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้ จำนวนข้าวที่หมุนเวียนในธนาคารจะไม่มีวันหมด แต่จะค่อย ๆ เพิ่มจำนวนขึ้น และจะมีข้าวสำหรับบริโภคตลอดไปจนถึงลูกหลาน ในที่สุดธนาคารข้าวก็จะเป็นแหล่งที่รักษา ผลประโยชน์ของราษฎรในหมู่บ้าน และเป็นแหล่งอาหารสำรองของหมู่บ้านด้วย..."

ต่อมารัฐบาลได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานธนาคารข้าวออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อสนองพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในการแก้ไขปัญหาราษฎรที่ต้องซื้อข้าวราคาแพง และส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้ผู้มีฐานะดีมีส่วนช่วยเหลือให้การสงเคราะห์ผู้ยากจน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีธนาคารข้าวที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จำนวน ๑,๐๒๔ แห่ง และธนาคารข้าวสถาบันเกษตรกร ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน ๑๐ แห่ง นอกจากนั้นแล้วโครงการธนาคารข้าวได้ขยายการดำเนินงานโดยหน่วยงานอื่นอีก เช่น กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เป็นต้น และโดยที่ในปัจจุบันธนาคารข้าวบางแห่งเลิกกิจการไป เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนข้าวและไม่มียงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง ขณะที่ธนาคารข้าวบางแห่งได้มีการปรับเปลี่ยนต่อยอดกิจกรรมให้หลากหลายขึ้น เช่น การรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับข้าว

โครงการธนาคารข้าว นอกจากจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนจากการอดอยากขาดแคลน และช่วยยกระดับความเป็นอยู่และระดับรายได้ของเกษตรกรที่ยากจนแล้ว ยังเป็นผลให้เกิดการสร้างรากฐานของการพัฒนาความสามัคคีในชุมชนให้รู้จักการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วม ความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีแก่ชุมชนต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๕๙). สรุปการประชุมหารือข้อราชการประจำสัปดาห์ มท.. สืบค้น ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก [file:///D:/Users/parliament/Downloads/สรุปประเด็นการประชุมหารือข้อราชการป%20\(2\).pdf](file:///D:/Users/parliament/Downloads/สรุปประเด็นการประชุมหารือข้อราชการป%20(2).pdf)
_____. (๒๕๕๙). สรุปประเด็นการประชุมหารือข้อราชการสำคัญ. สืบค้น ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก http://www.ppb.moi.go.th/midev01/doc/1481254903_21-11-2559.pdf

โครงการทอดผ้าป่าสนับสนุนธนาคารข้าว. (๒๕๕๔). สืบค้น ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก www.lc2.net/aae/ricebank.doc
โครงการธนาคารข้าว. (ม.ป.ป.). สืบค้น ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก <https://web.ku.ac.th/king72/2539/kaset4.htm>
ธนาคารข้าว. (ม.ป.ป.). สืบค้น ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK12/chapter9/t12-9-infodetail03.html>

พระมหากษัตริย์คุณในการพัฒนาท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). สืบค้น ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก http://aric.nsr.u.ac.th/local/local_ut/Culture_Uthaitanee/12ch7.pdf

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (๒๕๓๙). ราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
วิทยาศาสตร์ชุมชนปฏิบัติการกิตติมศักดิ์ (ส่งเสริมการเกษตร). กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.

มูลนิธิโครงการหลวง. (๒๕๕๕). ความเป็นมา. สืบค้น ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก <http://www.royalprojectthailand.com/about>
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (๒๕๓๖). จากฟ้า... สู่ดิน เล่ม ๘ (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
อบต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จัดงานวันรำลึกครบรอบ ๔๕ ปี ธนาคารข้าวพระราชทานแห่งแรกของประเทศไทย.
(๑ มีนาคม ๒๕๕๘). สืบค้น ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๐ จาก <http://www.prdnorth.in.th/ct/news/viewnews.php?ID=150301225054>